

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

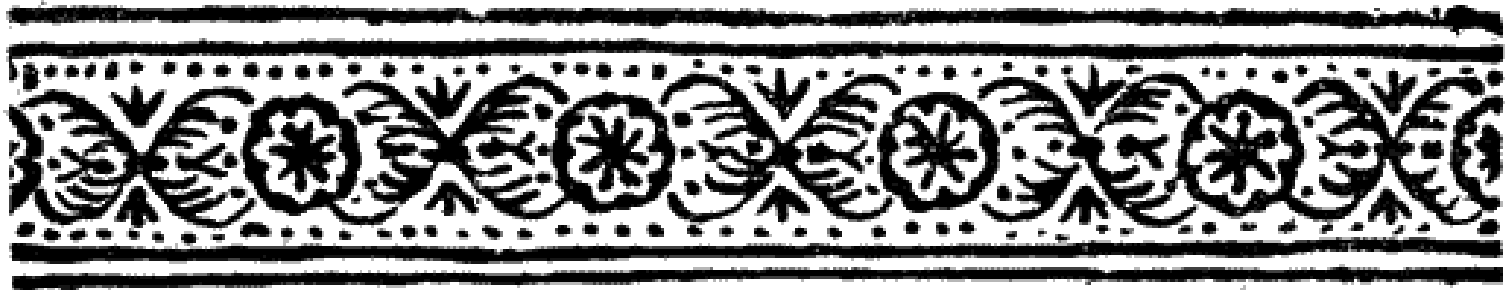
ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1941

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΔΡΑΓΟΥΜΗ

Οι ιδέες του Δραγούμη για τή γλώσσα δέν είναι θέμα του σημειώματος αυτού. Έξ άλλου θαρῶ πῶς τό άρθρο του «Δημοτικισμός», δημοσιευμένο στόν τόμο «Όσοι Ζωντανοί» (1911), ἀρκεί, μόνο αυτό, χωρίς τούς τόσους άλλους ὑπαινιγμούς πού περιέχουν τά δημοσιεύματά του, νά κατατοπίσει τόν ἀναγνώστη για τίς γλωσσικές ιδέες του. Ὑστερα, ἡ μάχη τοῦ Δραγοῦμη για τή δημοτική, τή ζωντανή γλώσσα τοῦ ἔθνους, βρίσκεται σέ στενωτάτη συνάφεια μέ τούς άλλους ὄλους ἀγῶνες του για τήν ἐθνικήν ἀνάπλαση — γι' αυτό τό ὠραίο ξύπνημα πού ὄνειρευόταν καί πού ἐπιγραμματικώτατα διατυπώνει στόν «Ἑλληνικό Πολιτισμό» του (στά 1913). Ἄς μοῦ ἐπιτραπεί νά μεταφέρω τήν παράγραφο τούτη ὁλόσωμη, γιατί ἐκφράζει, νομίζω, πληρέστερα, στή συνοπτική της διατύπωση, τό credo τοῦ Ἰωάννα Δραγοῦμη :

«Ἴσως ἐκεῖ πού κατάντησαν τά πράγματα, νά πρέπει τώρα νά χωθοῦμε βαθύτερα ἀκόμη στό λουτρό τοῦ ξένου σύγχρονου πολιτισμοῦ, ἀφοῦ ἀπό τήν ἀρχή αυτό τό δρόμο πήραμε, καί μιάν ὥρα ἀρχίτερα νά τόν μπουχτίσωμε. Καί πρέπει κοντά σ' αυτό νά ἔρθει ὁ κόρος καί τοῦ δικοῦ μας τοῦ παλαιότερου πολιτισμοῦ, τοῦ βυζαντινοῦ, πού μᾶς κληροδότησε τό λογιωτατισμό. Δηλαδή χρειάζεται χώνεμα τῶν ξένων στοιχείων, ξεπεσμός καί ξεθώριασμα τῆς λογιώτατης παράδοσης καί γνωρισμός μας τέλειος μέ τίς πηγές τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς, μέ τή δημοτική παράδοση, πού εἶναι καί ὁ μόνος γνήσιος καί βαθύς σύνδεσμος μέ τούς παλιότερους πολιτισμούς μας. Καί τότε θά ἔχει ξανάχυθῆ ἡ ψυχὴ μας σά μέσα σέ χυτήριο. Τότε μονάχα θά ἔχωμε λυτρωθῆ ἀπό τήν ξενολατρεία καί τήν ἀρχαιομανία, τότε θά βροῦμε τή γραμμή τῆς ζωῆς μας τή γνήσια καί τότε θά ἔρθῃ ὁ καιρός νά ἀναβρῶσῃ ἀπό τά σώθικά μας ὁ νέος ἑλληνικός πολιτισμός, ὁ ἀληθινός, ὁ δικός μας, ὁ ξεσκολισμένος καί ἀπό τά παλιά τά δικά μας καί ἀπό τά ξένα ὄλα.»

Δέ νομίζω πῶς χρειάζεται ἐπεξήγηση ἢ σχολιασμό ἢ παράγραφος αὐτή, πού ἀφίνει τό βαθύτερο κίνητρο τῶν ἀγῶνων τοῦ Δραγοῦμη νά ἐκδηλωθῆ διαυγέστατα.

Ἡ γλωσσική μορφή τῶν ἔργων τοῦ Ἰῶα

ἀποτελεῖ τήν εὐγλωττότερη ἔνδειξη τῆς ἀπόλυτης πίστης του για τήν ὁμορφιά καί τήν κατίσχυση τῆς δημοτικῆς. Ὁ Δραγοῦμης δέν ἀνῆκε στήν κατηγορία ἐκείνων πού φαίνονταν νά πιστεύουν πῶς ἄλλο λογοτεχνία κι' ἄλλο, ἐντελῶς διάφορο, ἢ πολιτική ἢ ἡ ἐπιστήμη, ἄλλο ἢ αἰσθητική μελέτη κι' ἄλλο ἢ φιλοσοφική ἢ κοινωνιολογική — ὥστε για τό κάθε εἶδος νά ταιριάζει καί ἰδιαίτερη γλώσσα. Τέτοιοι ὑπάρχουν πολλοί, ἀκόμη καί σήμερα, ἢ μᾶλλον θά μπορούσε κανεῖς νά πεί πῶς σήμερα τέτοιοι, ἐραστῆς τοῦ παρδαλοῦ, ὑπάρχουν περισσότερο ἀπό πρὶν γιατί, μέ τά χρόνια, ὁ γλωσσικός φανατισμός ἔχει ξεθωριάσει, κι' ἡ συνήθεια, πού διαιωνίζον οἱ ἔφημερίδες, γίνεται κυριαρχική. Πές ἀπό τεμπελιά, πές ἀπό τή στραβή ἀντίληψη πῶς ἡ δημοτική δέν ἔχει τελειοποιηθεῖ σάν ἐκφραστικό ὄργανο, σέ βαθμό πού νά ἐκφράζει συνθετώτερα νοήματα, πολλοί διανοοῦμενοι, καί δημοτικιστές ἀκόμη στή λογοτεχνική τους ἐκδήλωση, δταν σιμώσουν ἕνα θέμα φιλοσοφικό, πολιτικό ἢ κοινωνιολογικό, προτιμοῦν τή γλώσσα τῆς λόγιας παράδοσης. Ὁ Δραγοῦμης εἶχε βαθύτατα ἀφομοιώσει τήν ἰδέα τῆς γλωσσικῆς ἐνότητας, γι' αυτό καί σ' ὄλα του τά ἔργα κυριαρχεῖ ἡ γλωσσική ὁμοιομορφία — ὁμοιομορφία δημοτικῆς καί ὕφους λεκτικοῦ, πράγματι ἐκπληκτική για τήν ἐποχή.

Αὐτή ἡ δημοτική του ἔχει τή δροσιά καί τήν εὐκαμψία τῆς πιό ζωντανῆς λαλούμενης γλώσσας. Ὁ Δραγοῦμης εἶχε βαθύτατο ἔναστικο για τήν αἰσθητική τῆς γλώσσας, γι' αυτό σπάνια θά συναντήσουμε σ' ὄλο του τό ἔργο τύπους ἢ λέξεις πού νά σταματοῦν τόν ἀναγνώστη. Φυσικά, δέν μπορεῖ νά ὑποστηρίξει κανεῖς πῶς ἡ δημοτική τοῦ Δραγοῦμη ἀποτελεῖ τό ἰδανικό πρότυπο τῆς νέας μας γλώσσας. Πού καί πού μερικῆς ἀχρεΐαστες τολμηρότητες κι' ἄλλοῦ μερικῆς ἀνεξήγητες δειλιες τραυματίζουν τήν αἰσθητική της. Ὅμως καί σήμερ' ἀκόμα, ὕστερ' ἀπό 30-40 περίπου χρόνια, ἂν ὁ διανοοῦμενος κόσμος μας ἀρχίζε νά γράφει τή γλώσσα τοῦ Ἰῶα, μέ τήν ἴδια ἐπιμονή καί μέ τήν ἴδια συνέπεια, θά πρόσφερε τή μεγαλύτερη ὑπηρεσία στή δημοτική. Γιατί, καθώς εἶπα καί πρὶν, ὁ Δραγοῦμης ἀγαποῦσε μέ θέρμη τή γλώσσα τοῦ λαοῦ, τήν καλλιεργοῦσε μέ ἔρωτα, κι' ἀπό

τὴν καλλιέργεια αὐτὴ θὰ ἔφτανε μιά μερὰ στὸ ἰδεῶδες πρότυπο. Κι' ἂν ἔχουμε ὑπ' ὄψη πὼς ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι μέγεθος στατικό ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν δυναμικό, δὲν θὰ ἔφτανε στὴν ὑπερβολὴ ἂν ὑποστήριζε κανεὶς πὼς ὁ Δραγοῦμης στὴν ἐποχὴ του, ἴσως ἔφτασε στὸ ἰδανικό αὐτὸ πού ἐμεῖς σήμερὰ ἀκόμα τὸ ἀναζητοῦμε.

ΑΙΜ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ

Υ.Γ. Σημείωσα στὴν ἀρχὴ πὼς οἱ ἰδέες

τοῦ Δραγοῦμη γιὰ τὴ γλῶσσα δὲν ἦταν τὸ θέμα τοῦ σημειώματος αὐτοῦ. Ἡ στάση τοῦ Ἰδα ἀπέναντι στὸ γλωσσικό, ἀπὸ κοινωνιολογικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀποψη, θ' ἀποτελέσει τὸ θέμα εὐρύτερης μελέτης πού ὁ χρόνος δὲν μοῦ ἐπέτρεψε νὰ πραγματευθῶ στὸ σημερινὸ τεῦχος τῆς « Νέας Ἑστίας ». Ἄς μὴ θεωρηθεῖ λοιπὸν τὸ παραπάνω σημεῖομα παρὰ ὡς μιά συνοπτικὴ γνώμη γιὰ τὴ γλωσσικὴ ἀπλῶς μορφή τοῦ ἔργου τοῦ Δραγοῦμη.

Στὰ σχολεῖα, δταν ἀκούω παιδιὰ τοῦ ἔθνους μου νὰ τραγουδοῦν παλιὰ γνωστὰ τραγούδια, μὲ σέβουσι ἀβάσταχτα οἱ μυστικὲς φωνές μου, τόσο πού τυφλώνομαι γιὰ τ' ἄλλα πράγματα τοῦ κόσμου.

ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ